

Marcos Jávega F.

A *Clockwork Orange* (La taronja mecànica) fou obra literària abans que cinematogràfica. Anthony Burgess, pressionat per una urgència creadora, fruit del pronòstic mèdic que assegurava la seva imminència mort—mesos després comprovaria que el diagnòstic fou erroni—, escrigué amb poc temps una gran quantitat de novel·les. Moltes d'aquestes obres van sofrir mutilacions sobre els textos originals a càrrec dels editors, restricció que Burgess va haver d'acceptar, ja que la seva economia també estava malalta—curiosa i sortosament, amb el pas del temps, la seva salut i el seu compte corrent experimentaren una simultània millora. Burgess visqué una relació d'amor-odi amb la revolucionària obra que sortí de les seves mans, ja que no podia sofrir que el gran públic només el valoràs després que aparegués la versió en cel·luloide i que ignoràs l'existència d'altres obres seves, molt més llüdes segons el seu mateix criteri. El text literari resulta àrid pel seu llenguatge embotit de lèxic *nadsat* (barreja d'anglès i rus), el qual és emprat balsàmicament, per tal de suavitzar l'excitació dels instints més salvatges que els actes descrits poden provocar. La pel·lícula que Stanley Kubrick va treure a la llum l'any 1971 transformà la trama de Burgess en una joia, la vitalitzà, multiplicà el seu efecte transgressor, la dotà d'imatges en què la bellesa brollava en el contradictori xoc entre el goig i la repugnància, el plaer i el dolor, l'esbalaiment i el rebuig, i l'elevà a la màxima expressió cinematogràfica.

Qui no hagi llegit el llibre o ho hagi fet en l'edició nord-americana no coneixerà la gran diferència pel que fa al

fil argumental entre els dos textos: la conclusió. El film no recull el darrer capítol, en què un Àlex més madur decideix que ja és hora de construir i no de destruir, d'alleujar el seu malestar existencial, tractant de cercar una companyia sentimental amb qui engendrar una família i poder gaudir d'estimació. Burgess propugna que un text narratiu de qualitat ha d'exposar necessàriament una evolució del personatge, la qual cosa defensa també l'escriptor britànic, no s'aconsegueix sense *el seu final*. Que no s'enfadi el meu amic Burgess, però el seu rosegat epíleg sobra tant com el que Spielberg ha inserit a la recent *Intel·ligència Artificial*—projecte de Kubrick que, com sabem, mai no va poder perfilar, arribant finalment a les mans del director d'*ET*. En canvi, Àlex, el personatge de la fascinant versió fílmica de *La taronja mecànica* no evoluciona "positivament" en pantalla, és cert, però se suggereix—i aquí hi trobam el mèrit precisament—sobradament que Àlex no repetirà els errors de la seva adolescència. Però, a la vegada, també ens deixa clar que mai no renunciarà als seus instints. De fet, l'abrupte acabament kubrickià esdevé una destalada, una exquisida sorpresa, una porta oberta a diverses interpretacions.

Les imatges desobedients, capoladores, vulneradores, escandalitzaren uns espectadors que quedaren descomposts, víctimes del desconcert que tota obra d'art produeix. Molts d'aquests impacats receptors no arribaren a extreure segones lectures. De fet, es tracta d'un acurat espectacle visual i musical, amb una iconografia que beu de la influència del pop-art rematada per la refinada fúria sònica de Beethoven, la qual cosa origina un extasiament trastocament sensorial. Pot ser objecte de delectança sense analitzar-la racionalment, és a dir, que pot alimentar fins i tot l'apetit del modern espectador carnassa de *grans sales multicine*, que volveure "pel·lícules en les quals no calgui pensar". Emperò aquesta és la

cinta perfecta per a qui li vengui de gust pensar—acció que mai no he entès perquè s'interpreta com un esforç addicional—, si em permeten la ironia—segur que sí, *oh germans meus*—, i reflexionar sobre el perquè de la delinqüència, els límits que un científic no pot excedir, o els valors morals que defensen els polítics—i, sobretot, els que aniquilen.

El segle XX ja s'ha desmembrat i l'home encara no ha descobert el monòlit regenerador de l'odissea espacial del genial director (per què no el congelaren a ell en lloc de Walt Disney?). En canvi, trenta anys després d'*A Clockwork Orange* del meu reverenciat Stanley, la violència s'ha convertit en la protagonista principal, no tan sols del cinema i la televisió per lament perpetu de psicòlegs infantils, sinó del planeta sencer. Àlex, protagonista principal ancorat dins una societat opressora, percebia la llibertat com la poma prohibida, la qual només podia assaborir mitjançant la violència. Encara avui és l'únic mitjà d'expressió de molta gent, pobres i poderosos.

Una taronja mecànica, figura formosa: allò que sembla real, viu i sucós exteriorment, però manipulat i dirigit en el seu interior. Convertir l'home en un ens sense elecció moral, en un radiant i jovial autòmat. Kubrick obre el debat en la veu del personatge de l'escriptor turmentat: "*Presumeixen de la seva campanya contra el crim, per la qual fan servir tècniques de condicionament humà. Així es comença. Abans que ens adonem, ens implantaran un règim totalitari. La gent del carrer ha de saber que perill la nostra tradició de llibertat, i això no és tot: arribarà un moment en què la gent estarà disposada a vendre la seva llibertat per aconseguir una vida més tranquil·la (...)*" Ideals lloables, que el personatge trairà pels seus interessos d'enderrocar el govern dominant: exprimirà l'Àlex ben igual que ho feien els qui ell criticava ferotgement. Tothom, si hi pogués sortir beneficiat, mossegaria la taronja mecànica. La versemblança d'allò que ens conten produeix esgarripança: en els temps—moderns?—en què vivim molts aplaudirien la implantació d'un mecanisme que avortàs tot acte d'agressió al proïsme. I a qui ho aplicariem? A l'acusat d'assassinat o al totpoderós cap de govern que el condemna a mort? ■

